

Markéta Janatová, Církevní textil období historismu
Oponentní posudek disertační práce
Leden 2006

Církevní textil zůstával po celá desetiletí, dokonce můžeme říci, že po celé století z různých důvodů stranou uměleckohistorického zájmu, jeho zpracování se omezuje na drobný katalog výstavy církevních výšivek z r. 1938, katalog výšivek Zoroslavy Drobné vydaný v r. 1949 ve spolupráci s Centrotexem pro zahraniční čtenáře, katalog Mileny Zeminové z roku 1974, který skrývá církevní charakter exponátů pod název Barokní textilie a několik statí ve větších syntetických pracích různých autorů. Dr. Zeminová, která věnovala výzkumu historického textilu liturgického charakteru velkou pozornost, neměla možnost výsledky své práce zveřejnit. Proto považuji z hlediska kompletního zpracování českého výtvarného umění téma předložené disertační práce za velmi potřebné a aktuální.

Liturgické oděvy byly vždy v minulosti integrální a živou součástí uměleckého řemesla se specifickou funkcí i výtvarnou formou. Vzhledem k jejich důležité roli jako součásti liturgického procesu a reprezentativnímu charakteru byly v minulosti často představiteli vrcholné kvality soudobé textilní produkce i výzdobných technik. Výzkum liturgických rouch však ztěžuje skutečnost, že po celou dobu své historie více než kterýkoliv jiný druh uměleckého řemesla byly ohrožovány nejen velmi fragilním charakterem textilu, neprofesionálními opravami, ale i dopadem politických změn po roce 1948, kdy liturgické oděvy byly likvidovány, případně dislokovány ve sběrnách státní administrativy a jen malá část skončila v muzejních sbírkách.

Autorka si z dlouhé historie liturgických rouch pro svou práci vybrala období historismu. Je to období velmi čilé produkce v souvislosti s vybavováním nově postavených chrámů v historizujícím slohu i rozvíjejícího se společenského ruchu. Bohatý materiál dává autorce možnost téma zkoumat z celé řady aspektů a jeho studium rozvíjet v mnoha směrech i v budoucnu. Přístup k problematice tak jak je formulován v úvodu práce považuji za správný: za základní téma volí autorka zkoumání vztahu historismu a liturgického textilu a klade si otázku, zda tento vztah trvá pouze v období historických slohů, tedy je záležitostí přechodnou, či zda je historismus trvalou součástí liturgického textilu jako vědomý tradicionalismus.

V úvodu práce se autorka dotýká řady obecných otázek týkajících se charakteru uměleckého řemesla ve 2. pol. 19. stol., obrodných hnutí v souvislosti s tvorbou liturgických rouch v zahraničí (Beuronská škola) i v Čechách, vzniku uměleckoprůmyslových muzeí a výstav. Současně se zabývá i problematikou technického vývoje, který výrobu liturgického textilu umožnil a zčásti ovlivnil.

Těžištěm práce, ve kterém autorka prezentuje vlastní výzkum, je kapitola o činnosti Křesťanské akademie, zejména jejího Paramentického ústavu. Dílo jeho členů rekonstruuje na základě zachovaných artefaktů, torza nikdy nepublikovaného fotografického archivu, zachovaného v knihovně UPM, a informací z časopisů, převážně z *Methodu*, vydávaného Křesťanskou akademií. Nejde o kompletní soupis jejich děl, ale o reprezentativní soubor vypovídající o sledované problematice. Vzhledem k tomu, že autory návrhů jsou většinou architekti, zkoumá vztah mezi architekturou jejich kostelů a slohem jimi navrhovaných parament.

Ke členům Křesťanské akademie řadí doktorantka další autory, působící v oboru liturgického textilu před jejím vznikem (Bedřich Wachsman) nebo ve spolupráci s Městskou pokračovací školou v Praze (Koula, Šima). Nejvíce pozornosti autorka oprávněně věnuje Josefu Fantovi, a to nejen z důvodu největšího počtu návrhů, které se z velké části zachovaly nebo jsou alespoň zdokumentovány, ale i pro jejich mimořádně bohatý ikonografický program. Tento program a jeho výtvarné zpracování autorce umožňuje na Fantově tvorbě parament sledovat také přechod od historismu k secesnímu výrazu a jejich prolínání.

V další kapitole se autorka zabývá liturgickými rouchy po stránce typologické a zkoumá je z hlediska střihu, materiálu a techniky výzdoby. U všech těchto kategorií hledá historické paralely. Značnou pozornost věnuje látkám, kde se jí daří nalezením analogií v zahraničních fondech v řadě případů nalézt výrobce. Bohužel se autorce nepodařilo vyřešit otázku výroby paramentických tkanin v Čechách, ale připomíná akci výroby kopií látek z královské hrobky ve svatovítském chrámu po roce 1928 a sleduje jejich použití v oblasti liturgických rouch.

Kapitola věnovaná ikonografii, nazvaná Témata výzdoby, je výčtem nejfrekventovanějších námětů s odkazem na jejich použití v minulosti, ale podrobně je nerozebírá z hlediska významových a historických souvislostí. Tomuto aspektu bych doporučovala věnovat pozornost v dalším bádání.

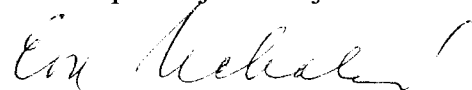
Na základě předchozích kapitol autorka dochází k závěru, že historismus v tvorbě liturgického textilu přesahuje období historických slohů vymezené 2. polovinou 19. stoletím, současně však výzdoba parament mimořádně vybočuje stylově i mimo rámec historismu a inspiruje se například lidovou tvorbou. V některých případech, zejména u návrhů arch. Fanty, dochází k propojení historických vzorů s novým – secesním - stylem. Slohová jednotu architektury novostaveb kostelů a oděvní vybavy je výjimečná. V závěru autorka naznačuje směry dalšího výzkumu.

Závěr

Předložená práce, která řeší po dlouhá léta opomíjené téma, přináší celou řadu nových poznatků, založených na samostatném a seriosním uměleckohistorickém bádání. Jeho základem je výzkum v pražských chrámech a muzejních sbírkách, archivní studium, rozsáhlé znalosti české i zahraniční odborné literatury včetně historické literatury z období první etapy zájmu o historické tkaniny i orientace v tištěných pramenech jako jsou soudobé časopisy a firemní katalogy.

Práce má jasnou koncepci, přehlednou strukturu a bohatou obrazovou přílohu. Je velmi obsáhlá a dobře zpracovaná i po formální stránce, s poznámkovým aparátem a soupisem obrazové přílohy. Naznačuje směry dalšího bádání.

Práci doporučuji k obhajobě.

PhDr. Eva Uchalová
Uměleckoprůmyslové museum v Praze
30. ledna 2006